

Ferdinand Schulz

/ 1835 - 1905 /

Publicistický obhájce národních práv, literární historik a kritik, zastávce zušlechťujícího, ideálního realismu. V povídkách si všímal dobových společenských úkazů se záměrem vychovávat, varovat, dávat příklad.

Narodil se 17. 1. 1835 v osamělém mlýně u Ronova nad Doubravou, od sedmi let žil v Nymburce. Gymnázium začal studovat v Mladé Boleslavi a dokončil je v Praze, na filozofické fakultě v Praze studoval přírodní vědy, historii, jazyky a filozofii. Přes deset let byl vychovatelem hraběte Václava Kounice, se svým svěřencem podnikl cestu po západní Evropě. Při založení Československé obchodní akademie (1872) byl jmenován na tomto ústavě profesorem češtiny a němčiny. Zemřel v Praze 16. 2. 1905.

Osobnost široce vzdělaného F. Schulze charakterizuje veřejné působení národně výchovné a osvětové. Od počátku 60. let byl redaktorem v novinách a časopisech, do Národních listů, kde také řídil kritickou přílohu, napsal přes tři tisíce politických statí, svými kritikami, povídkami a literárněhistorickými pracemi spoluurčoval podobu časopisu *Osvěta*, redigoval *Zlatou Prahu* v l. 1884–98. Z knižnic, na jejichž řízení se podílel, jsou pro jeho profil příznačné zvláště dvě. Popularizační monografie, povídky a romány, vydávané v *Matici lidu*, usilovaly o široký čtenářský dosah látkou, způsobem podání i cenou. (Ze svých historických prací zde Schulz otiskl mj. díla *Jiří z Poděbrad*, 1868; *Josef Jungmann*, 1873). *Salónní bibliotéka* přinášela náročnější beletrii odpovídající již prosazeným a uznávaným hodnotám, knihy schopné reprezentovat českou kulturu i svým vnějším vybavením. Zaměření této knižnice se stýkalo se Schulzovou programovou péčí o „literární obecnost“, o „společnost rodákův osvěcených a vzdělaných, která s písemnictvím vlastního jazyka jest v nepřetržitém důvěrném a vroucím spojení“ a která takto zajišťuje uchování ideálních národních hodnot a podporuje ušlechtilé tendence v literatuře. Obdobné zřetele řídily Schulzovu kritiku: doporučoval literatuře domácí látky a studium skutečného života z „poeticky“ nebo „ideálně“ realistické perspektivy, odmítal fantastiku, exotičnost, pachtění po světovosti, smyslnost, frivolitu. Jako nežádoucí odsoudil zolovský naturalismus a cizí mu bylo i úsilí české literární moderny 90. let.

Svou prozaickou tvorbu pojímal Schulz jako jinou, životně názornou formu a podporu své uvědomovací a osvětové práce. Z jeho povídek o soudobém životě leckdy pak nápadně vyčnívá zamýšlené naučení, výstraha, zušlechťující zřetel, příkladná ilustrace. Týká se to také jeho próz ze šlechtického prostředí (např. *Šlechtické novely*, 1887), které méně zpodobují životní zvyklosti venkovské šlechty v 19. století a více Schulzovy názory na

žádoucí a nežádoucí podobu českého šlechtice. Některé povídky překračují úzký tendenční a tezoovitý rámec, např. *Člen bratrstva* ze světa pražské chudiny a drobných lidí za Bachova absolutismu v 50. letech a zvláště *Latinská babička* (1883). Tato povídka si získala oblibu především pro svou první část, řadu starosvětsky půvabných výjevů ze života parvisty (žáka první třídy) mladoboleslavského gymnázia. Laskavá a vzdělaná matka studentů, „latinská babička“, u níž je chlapec na bytě, měla životní předlohu v postavě autorova studentského mládí. Ze Schulzových historických próz byla hodně čtena *Nymburská rychta* (1886). Je to dějově poutavé vyprávění z počátku 14. století o odboji nymburských měšťanů a okolních českých šlechticů proti cizím, národnostně i hospodářsky agresivním usedlíkům v čele s kupcem holandského původu Mikulášem Ortlinem.

Josef Václav Sládek

/ 1845 - 1912 /

Básník, překladatel a organizátor literárního života. Českou kulturu obohatil především jako umělec, který ve své tvorbě slučoval tendence na první pohled protichůdné – lumírovský kult ideálu a vytříbeného uměleckého tvaru s bezprostředností a prostotou charakteristickou pro lidovou píseň. Touto formou vypověděl svou víru ve vykupující hodnoty soucitu, statečnosti a práce.

Narodil se 27. 10. 1845 ve Zbiroze jako syn zednického mistra; matka pocházela z malého hospodářství a pekařství. Prožíval dětství mezi venkovskými lidmi, v prostředí takřka ještě starosvětském. Rázovité figurky a hlavně písně rodného Berounska oživil později ve svých ohlasových sbírkách (*Starosvětské písničky a jiné písně, Směska*, obojí 1891). S léty a s přibývajícím převážně trpkým životním poznáním se mu venkovské prostředí stávalo stále dražším, jevilo se ideálnějším. Ne že by neviděl chudobu, zaostalost a těžký život svého rodného kraje, který donutil tak mnohé i k údělu vystěhovalců. Rozhodující bylo však pro básníka něco jiného. Do představy rolníka spjatého se svou půdou, těžce, ale s láskou obdělávanou, blízkého ještě přírodě a neporušené tradici, vložil všechnu svou naději, že usilování jednotlivce může mít svůj plný a zřetelný nadosobní smysl. Stylizoval se do rolníkova životního postoje i písňového výrazu (jako se později stylizoval Petr Bezruč do postavy slezského „kovkopa“ a barda), a vyjádřil tak s velkou účinností své pojetí národní odolnosti a lidského údělu vůbec (*Selské písně a České znělky*, 1890).

Dříve než vykrytalizoval tento ústřední básnický symbol, prošel autor